משמעות המשבר המעמיק בין ארה"ב לישראל

written by אל"מ במיל' פרופ' גבי סיבוני | 27.03.2024

האמריקאים כשלו בהבנת הדיאלקטיקה הנוכחת בפוליטיקה הישראלית, כאשר לצד ביקורת חריפה ונוקבת של חלק גדול בציבור הישראלי על ממשלת נתניהו יש הסכמה רחבה מאוד לגבי מטרות המלחמה וההכרח שבמימושן. ה"הישג" היחיד מבחינת ארצות הברית הוא הפגיעה בראש ממשלת ישראל נתניהו.

בפעם הראשונה מאז ה-7 באוקטובר נמנעה ארה"ב מלהטיל וטו על שתי הצעות החלטה שהונחו לאישורה של מועצת הביטחון של האו"ם. אומנם שתי ההחלטות שהתקבלו אינן מחייבות מכיוון שלא התקבלו מכוח פרק 7 של אמנת האו"ם, המתיר את אכיפת ההחלטה באמצעות הפעלת סנקציות, אלא שבכל מקרה מדובר בתקדים מסוכן ובעייתי בהתנהלות ארה"ב בהקשר של המלחמה נגד חמאס בכלל, ובכל הנוגע למערכת היחסים עם ישראל בפרט. מה גם שיש כבר מדינות שמצאו שלל רב בהחלטה. כך נשיא קולומביה גוסטבו פטרו, שהודיע שינתק את היחסים הדיפלומטיים עם ישראל אם ישראל לא תממש את החלטת האו"ם.

הימנעותה של ארה"ב מלהטיל וטו על ההחלטה הקוראת להפסקת אש מיידית בשל הרמדאן, שבה אין כל התייחסות לנושא החטופים, וההחלטה השנייה שבה מופיעה הקריאה להפסקת אש מיידית ולשחרור החטופים ללא כל תנאי אך אינה מתנה את הפסקת האש בשחרור החטופים, מצביעה על שינוי מהותי בגישתה של ארה"ב למטרות המלחמה שהגדירה ממשלת ישראל ושבהן תמכה ארה"ב באופן מלא ונחרץ בחודשים הראשונים של המלחמה.

אומנם אין זו הפעם הראשונה שארה"ב נמנעת מלהטיל וטו על החלטת מועצת הביטחון נגד ישראל, כך למשל הימנעות ארה"ב מהטלת וטו על החלטה 2334 נגד ההתנחלויות שהתקבלה בדצמבר 2016, שלהי כהונתו השנייה של אובמה כנשיא ארה"ב. אלא שאז מדובר היה בשלהי כהונתו של נשיא דמוקרטי מכהן ושלא בעת מלחמה. לכן, בכל מבחן השוואתי מדובר במהלך אמריקאי חריג בחריפותו ובחומרתו, ויש בכך כדי להעיד על עומק המשבר בין המדינות, ובעיקר בין המנהיגים.

בהימנעותה פעלה ארה"ב בכוונת מכוון להחליש את ישראל ולהכשיר את התנאים לכפיית הפסקת המלחמה באמצעות עסקה לשחרור החטופים והפסקת אש ממושכת, שבהמשכה עוד שלב בעסקה ועוד הפסקת אש, כשהמשמעות הברורה היא הפסקת המלחמה, גם במחיר אי מימוש מטרות המלחמה כפי שהוגדרו על ידי ממשלת ישראל ונתמכו על ידי ארה"ב.

אם יש מי שמטיל ספק במהות ההחלטה שהתקבלה, בזכות ההימנעות האמריקאית, ובמשמעויותיה הבעייתיות, די להקשיב לדברי הברכה של חמאס על ההחלטה. העובדה שחמאס

מברך על ההחלטה מעידה שמדובר בהחלטה הפועלת לטובתו ושיש בה כדי לקדם את מטרותיו, ולכן בהכרח זו החלטה רעה לישראל ופוגעת באינטרסים חיוניים שלה.

יש התולים את ההחלטה האמריקאית בשיקולי פנים הקשורים לקמפיין הבחירות של הנשיא ביידן, ולצורך לפייס את האלקטורט המוסלמי ואת זה הפרוגרסיבי לאור מצבו הקשה והביקורת הקשה המוטחת בו ובממשל האמריקאי על התמיכה בישראל. יש מי שתולים זאת באי שביעות רצון ותסכול עמוק של הנשיא והממשל מהתנהלות ממשלת ישראל וראש הממשלה נתניהו, הנתפסת כגרירת רגליים והימנעות מהתייחסות ליום שאחרי, ובעיקר מתריסה כלפי ארה"ב ובכירי הממשל ובכללם הנשיא עצמו. סביר שאלו אכן גורמים משפיעים, אלא שנראה שהסיבות לכך מהותיות יותר ונוגעות לרצון האמריקאי לייצר הישג מדיני משמעותי, שיהיה בו כדי לקדם את חזון הארכיטקטורה האזורית החדשה כציר נגדי לציר האיראני, למנוע את התרחבות המלחמה האזורית ולהימנע בכל מחיר מעימות ישיר עם איראן ומנוכחות צבאית אמריקאית במזרח התיכון, במובן של "מגפיים על הקרקע", קרי, השתתפות פעילה נרחבת של חיילים אמריקאים במלחמה במזרח התיכון.

אבן הראשה של החזון או האסטרטגיה האמריקאית היא הפסקת המלחמה ברצועת עזה באופן הכורך את שיקום הרשות הפלסטינית והחזרתה לרצועת עזה וקידום רעיון שתי המדינות. לגישת האמריקאים, הפסקת המלחמה תאפשר לסיים את הלחימה בצפון נגד חיזבאללה ולקדם הסדר מדיני ברוח החלטה 1701, להביא לחידוש תהליך הנורמליזציה עם ערב הסעודית ולשכנע את איראן לרסן את שלוחיה, בעיקר את החות'ים.

מאחר שהפסקת המלחמה ברצועת עזה היא אבן הראשה של התהליך כולו, ארה"ב נכונה לכפות על ישראל את הפסקת המלחמה גם במחיר אי השלמת מטרות המלחמה ובטרם פורקו המערכות השלטונית והצבאית של חמאס ברצועת עזה. הנחת העבודה האמריקאית, כך לפחות נראה, היא שחמאס יחדל מלהיות ריבון ברצועת עזה בזכות חזרת הרשות הפלסטינית או מי מטעמה לרצועת עזה.

ספק אם בכירי הממשל האמריקאי אכן מאמינים שקיימת היתכנות לחזרת הרשות לרצועת עזה וליכולתה של הרשות לפעול כשלטון אפקטיבי ברצועה. יש להניח שבכירי הממשל גם מבינים שמינויו של מחמד מצטפא לתפקיד ראש ממשלת הטכנוקרטים החדשה של הרשות הפלסטינית הוא סוג של אחיזת עיניים, שלא יוביל לקידום רפורמות משמעותיות ברשות הפלסטינית. לפיכך, קשה שלא להתייחס להחלטה האמריקאית להימנע מהטלת וטו כאל משהו עמוק יותר, שמזכיר את עצירת ישראל בשלהי מלחמת יום כיפור מלהשמיד את הארמיה המצרית השלישית.

נדמה שבשני המקרים המוטיבציה דומה: לא לאפשר לישראל ניצחון כדי שזו תמשיך לדמם שנים רבות, באופן שיעמיק את תלותה בארה"ב ויקבע את המציאות של יחסי פטרון-לקוח. ייתכן שאנחנו נחשפים כאן לשיקול אסטרטגי עמוק, קר, ציני ואכזרי שתכליתו הבטחת האינטרסים האמריקאים גם במחיר אינטרסים חיוניים של ישראל. אם אלו לא השיקולים שמנחים את

התנהלותה של ארה"ב, אזי מדובר בהתנהלות המבטאת חוסר הבנה עמוק של המתרחש במזרח התיכון והיא עתידה לגרום לרבים באזור, ובכללם בעלי ברית קרובים, לשלם מחירים כבדים.

ההחלטה שקיבלה ארצות הברית מהווה פגיעה אנושה בניסיונות של וושינגטון לקדם ארכיטקטורה אזורית הנשענת על ערב הסעודית ועל מדינות הסכמי אברהם. אם ארצות הברית נוטשת את בעלת בריתה המרכזית במזרח התיכון, מה צריכות להבין בעלות בריתה האחרות באשר למחויבות של ארצות הברית כלפיהן?

ארצות הברית ניסתה לקדם ברית הגנה משולשת עם ערב הסעודית וישראל, אולם נדמה כעת שהחלום הזה התרחק מאוד ומעמיד את בעלות הברית של ארצות הברית במזרח התיכון בפני שוקת שבורה, כשחמאס עלול להיוותר על מכונו כגורם שלטוני ברצועת עזה, מה שיפיח רוח איתנה במפרשי ציר ההתנגדות על כל רכיביו, ובדגש על איראן כמובילת הציר, כמו גם במפרשי האחים המוסלמים וארגוני ג'יהאד אחרים במרחב.

איראן מתבססת במרחב הנוחות שארה"ב מייצרת עבורה, סופקת ידיה בהנאה כשהיא רואה כיצד ישראל הולכת ומבודדת מבעלות בריתה וידידותיה, מה שמאפשר לה להמשיך ולאתגר את ארצות הברית באמצעות השליחים שלה, וכמובן לשעוט לעבר פרויקט הגרעין הצבאי שלה.

להחלטה האמריקנית גם משמעויות מיידיות באשר למוטיבציה של חמאס לקדם עסקת חטופים. חמאס רואה שהלחץ על ישראל גובר, וכל שהוא צריך לעשות הוא להמשיך להשהות את תשובתו ולהעלות את המחיר. הפעולה האמריקאית והלחץ על ישראל להימנע מלהשלים את הפעולה ברפיח מספקים רוח גבית עצומה להנהגת החמאס ברצועת עזה ומבססים עוד יותר את התמיכה העממית והפוליטית בארגון שקיימת כבר ממילא, כמו גם רוח גבית לציר ההתנגדות לא רק בעזה, אלא גם בלבנון ובעיקר באיראן.

ה"הישג" היחיד מבחינת ארצות הברית הוא הפגיעה בראש ממשלת ישראל נתניהו. האמריקנים במעשיהם מעמיקים את הקרע עם ראש הממשלה מתוך הבנה שייתכן שיהיה בהחרפת המשבר כדי להוביל לבחירות בישראל ולהקמה של ממשלה ידידותית יותר לרעיונות האמריקניים. היטיבו לבטא את הדברים סגנית הנשיא קמילה האריס, שהבחינה בין ראש הממשלה והממשלה לבין העם בישראל, ומנהיג הרוב הדמוקרטי בסנאט, הסנאטור צ'אק שומר, שקבע בנאומו בסנאט שראש הממשלה נתניהו איבד את דרכו ושיש לקיים בחירות חדשות בישראל. לצד זאת, ראוי להתייחס גם לדברים הפומביים של נתניהו לגבי הפעולה ברפיח אף ללא הסכמה אמריקאית. למרות שיש היגיון בדברי ראש הממשלה ובהתיחסותו להתנהלות האמריקנית, לא נכון היה להעצים את המשבר בהתבטאויות פומביות ובהעלבת מזכיר המדינה במהלך ביקורו האחרון. זאת, גם אם לכל ברור שלא היה בכך כדי להסיט את האמריקאים ממסלולם.

גם כאן שגו האמריקאים בהבנתם את החברה ואת הפוליטיקה בישראל, עניין מסובך למדי גם עבורנו כישראלים. הם כשלו להבין את הדיאלקטיקה הנוכחת בפוליטיקה הישראלית, כאשר לצד ביקורת חריפה ונוקבת של חלק גדול מהציבור הישראלי על ממשלת נתניהו יש הסכמה רחבה

מאוד לגבי מטרות המלחמה וההכרח שבמימושן, התנגדות רחבה מאוד לחזרת הרשות הפלסטינית לרצועת עזה וחוסר אמון עמוק בפלסטינים ובהיתכנות של פתרון שתי המדינות. גם רוב מתנגדי נתניהו ידחו מעורבות אמריקאית בוטה בפוליטיקה הישראלית וניסיון לכפות על ישראל את הפסקת המלחמה טרם מימוש מטרותיה.

לפיכך, סביר להניח שהמהלכים האמריקניים לא ישיגו את השינוי הנדרש לשיטתם בפוליטיקה הישראלית, אלא שהם עשויים אף להגדיל את התמיכה בנתניהו, שייתפס כמי שעומד על משמר האינטרסים הישראליים והכבוד הלאומי בהתעקשותו להביא למימוש מטרות המלחמה גם במחיר החרפת העימות עם הממשל האמריקאי, שבסנטימנט הציבורי בישראל נתפס כמתרחק מישראל ומהתמיכה שהפגין בה ובמטרות המלחמה בחודשים הראשונים וכמי שנוהג בישראל שלא כבבעלת ברית.